
ОБОРОННА ТЕМАТИКА 70-х рр. ХХ ст. В НАУКОВИХ РОЗРОБКАХ ВЧЕНИХ НАН УКРАЇНИ

Початок 70-х рр. виявив непідготовленість Академії наук УРСР до зростання обсягу виконання наукових досліджень з оборонної тематики відповідно до постанов директивних органів. Це зазначалось на засіданні Політбюро ЦК Компартії України 15 вересня 1970 р. Зокрема, стосовно організації роботи Президії АН УРСР щодо контролю за забезпеченням виконання наукових досліджень вказано на недоліки, які стримували зростання обсягу спеціальних досліджень, негативно впливали на якісне та своєчасне виконання розробок. Це перенесення строків виконання робіт з оборонної тематики з року в рік (у 1968 р. перенесено строки виконання 4 тем, у 1969 р. та поточному році — 5 тем); послаблення режиму таємності як при виконанні спецтематики, так і в роботі з таємними документами; незадовільна робота будівельних організацій, відсутність уваги до будівництва спецоб'єктів і послаблення контролю за ним з боку Президії АН УРСР. Розпорядженням Президії АН УРСР 9 жовтня 1970 р. «Про хід виконання постанов Партії та Уряду інститутами АН УРСР із забезпечення науководослідницьких розробок спеціальної тематики» передбачалося: посилення контролю за виконанням установами АН УРСР робіт спеціальної тематики, підвищення їх ефективності, скорочення строків виконання розробок, забезпечення режиму таємності; підвищення відповідальності керівників інститутів за своєчасне і якісне виконання завдань, передбачених постановами партії та уряду. Було вирішено підготувати для подання до Держплану УРСР та Ради Міністрів СРСР пропозиції щодо організації комплексного планування науково-дослідницьких і конструкторських робіт зі спеціальної тематики в наукових установах АН УРСР і вищих навчальних закладах республіки відповідно до планування в інститутах оборонних галузей промисловості; підготувати до 15 грудня 1970 р. пропозиції до Ради

Міністрів СРСР щодо організації матеріально-технічного постачання для наукових робіт і капітального будівництва спецоб'єктів АН УРСР через планові органи республіки; підготувати до 15 листопада 1970 р. пропозиції для внесення на розгляд Академії наук СРСР та Міністерства середнього машинобудування СРСР про розвиток Харківського фізико-технічного інституту на 1971—1975 рр. та його підпорядкування; посилити організаторську роботу і контроль за виконанням планів будівництва та забезпечення строків введення в дію спеціалізованих лабораторно-виробничих площ [Док. № 1]. Постановами Президії АН УРСР від 15 жовтня 1970 р. «Про стан виконання оборонної тематики в установах АН УРСР» та «Про хід виконання плану будівництва найважливіших об'єктів Академії наук УРСР за 9 місяців 1970 р.» конкретизовано і уточнено заходи щодо поліпшення роботи з виконання оборонної тематики та плану будівництва найважливіших об'єктів Академії наук УРСР, які доведено до ЦК Компартії України у доповідній записці АН УРСР від 20 січня 1971 р. [Док. № 2, № 3 і № 4].

Нижче пропонується добірка документів про підсумки роботи інститутів АН УРСР з оборонної тематики за 1970 рік. Документи подано мовою оригіналів зі збереженням тогочасної стилістики.

№ 1

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «Про хід виконання постанов Партії та Уряду інститутами АН УРСР із забезпечення науково-дослідницьких розробок спеціальної тематики»

9 жовтня 1970 р.

Центральний Комітет КП України на засіданні Політбюро ЦК КП України від 15.IX.70 року (витяг з протоколу № 65 § 33 засідання Політбюро від 15.IX.70 року) відзначили, що інститути Академії наук проводять певну роботу по виконанню наукових досліджень спеціальної тематики у відповідності з постановами Партії і Уряду.

Одержані результати у більшості випадків задовольняють вимоги технічних завдань і приймаються замовниками з високою оцінкою. Завдання, встановлені на 1969 р., виконані і прийняті для впровадження в роботах по створенню засобів спеціальної техніки.

Разом з тим було відзначено, що в організації роботи Президії АН УРСР по контролю за забезпеченням виконання наукових досліджень мали місце окремі недоліки, наявність яких стримує зростання обсягу спеціальних досліджень, негативно впливає на якісне проведення розробок і виконання їх у встановлені строки.

Цим, зокрема, пояснюється те, що певна кількість робіт спеціальної тематики з року в рік переноситься, не виконуються плани капітального будівництва, в 1968 р. перенесено строки по 4, в 1969 р. та поточному році по 5 темах щорічно.

Внаслідок недостатнього контролю з боку Президії АН УРСР керівництво Інституту органічної хімії слабо розгорнуло роботи по виконанню особливо важливих завдань, передбачених постановою Партії і Уряду.

Мають місце окремі факти послаблення режиму таємності як при виконанні спецтематики, так і в роботі з таємними документами.

Протягом останніх 4-х років, внаслідок незадовільної роботи будівельних організацій і відсутності уваги до будівництва спецоб'єктів, послаблення контролю з боку Президії АН УРСР недоосвоєно 11 проц. всіх виділених коштів. Річні плани по обсягу капіталовкладень в 1966 р. виконано на 81 проц., у 1967 році — на 89 проц., у 1968 р. — на 84 проц. і в 1969 р. — на 96 проц.

Тільки у минулому році не виконано план по 7 об'єктах із 11, не введено в дію корпус Фізико-технічного інституту низьких температур в м. Харкові площею 3,1 тис. кв. метрів.

Президія АН УРСР не забезпечила в 1969 р. підготовку технічної документації на будівництво спецоб'єкта в Інституті органічної хімії, як це передбачалось постановою Партії і Уряду.

Не виконується план капітального будівництва і в поточному році. За січень-липень 1970 року виконання плану становить лише 88,3 проц., або 47 проц. річного плану, з 9 об'єктів план не виконано по 4-х.

Центральний Комітет КП України зобов'язав партійні організації інститутів та партбюро апарату Президії АН УРСР посилити контроль за ходом виконання робіт по спеціальній тематиці, систематично заслуховувати на своїх засіданнях окремих виконавців робіт та керівників наукових установ і відділів. Вживати необхідних заходів по забезпеченню своєчасного і якісного виконання науково-дослідних і конструкторських робіт, встановлених відповідними постановами Партії і Уряду.

На виконання Постанови ЦК КП України від 15.IX.70 року:

1. Зобов'язати Науково-організаційний відділ Президії АН УРСР посилити контроль за виконанням установами АН УРСР робіт спеціальної тематики. Систематично спрямовувати роботу інститутів на виконання робіт в галузі спецтематики, підвищення їх ефективності, скорочення строків розробок, забезпечення режиму таємності; підвищення відповідальності керівників інститутів за своєчасне і якісне виконання завдань, передбачених постановами Партії і Уряду.

2. Зобов'язати НОВ Президії АН УРСР разом з Секцією прикладних проблем при Президії АН УРСР до 1 грудня ц. р. підготувати для подання до Держплану УРСР та Ради Міністрів СРСР пропозиції про організацію комплексного планування науково-дослідних і конструкторських робіт по спеціальній тематиці в наукових установах АН УРСР і вищих учбових закладах республіки відповідно до планування в інститутах оборонних галузей промисловості.

3. Зобов'язати Управління устаткування та комплектації науковими приладами АН УРСР та Управління капітального будівництва АН УРСР розглянути стан забезпечення науково-дослідних і конструкторських робіт по спеціальній тематиці матеріально-технічними ресурсами і підготувати до 15 грудня 1970 року пропозиції до Ради Міністрів СРСР про організацію матеріально-технічного постачання для наукових робіт і капітального будівництва спецоб'єктів АН УРСР через планові органи республіки.

4. Зобов'язати Секцію фізико-технічних і математичних наук АН УРСР підготувати до 15.XI.70 р. пропозиції для внесення на розгляд Академії наук СРСР та Міністерства середнього машинобудування СРСР про розвиток Харківського фізико-технічного інституту на 1971—1975 рр. та його підпорядкованість.

5. Зобов'язати Управління капітального будівництва посилити організаторську роботу і контроль за виконанням планів будівництва та забезпеченням строків вводу в дію спеціалізованих лабораторно-виробничих площ.

6. Зобов'язати НОВ Президії АН УРСР до 20 січня 1971 року підготувати доповідну записку про хід виконання вищезгаданої постанови для подання до ЦК КП України.

7. Контроль за виконанням Постанови Президії АН УРСР покласти на НОВ Президії АН УРСР (В.Т. Черепін).

Президент Академії наук УРСР
академік

Б.Є. ПАТОН

В. о. головного вченого секретаря
Президії АН УРСР
доктор технічних наук

І.К. ШПАК

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 25, спр. 560, арк. 4—6.

№ 2

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР «Про стан виконання оборонної тематики в установах АН УРСР»

15 жовтня 1970 р.

В связи с постановлением Политбюро ЦК КПУ от 15.IX.70 г. о ходе выполнения оборонной тематики Бюро Президиума АН УССР, обсудив состояние выполнения оборонной тематики в Академии наук УССР, отмечает, что подавляющее большинство работ выполняются нормально и в установленные директивными органами сроки. Однако в организации выполнения оборонных работ в отдельных институтах имеются недостатки.

До настоящего времени четко не разделена специальная тематика между Институтами физики и ядерных исследований АН УССР, что значительно усложняет организацию и контроль ее выполнения.

В Институтах гидромеханики, физико-техническом институте низких температур и электросварки АН УССР не согласовано с заказчиками значительное число работ, порученных директивными органами в 1969 и начале 1970 года.

В Морском гидрофизическом институте АН УССР допускаются переносы сроков завершения оборонных работ. Руководители таких институтов, как проблем лития, металлофизики и электродинамики АН УССР, где оборонные работы по заданиям директивных органов были введены только в начале 1970 года, недостаточно отнеслись к организации их выполнения. В этих институтах до настоящего времени выполнение порученной оборонной тематики развернуто не полностью.

Часто нарушаются требования Президиума АН УССР по контролю. Несвоевременное представление ежеквартальных отчетов, рабочих планов, тематических карт и другой документации допускается институтами физико-механическим, физико-техническим низких температур, микробиологии и вирусологии, Сектором молекулярной биологии и генетики ИМБВ АН УССР и другими.

Имеют случаи неправильного заполнения тематических карт на оборонные работы. Формулировки темы в карте часто не соответствуют их названию в постановлениях и решениях директивных органов.

В целях дальнейшего улучшения организации выполнения оборонных работ в учреждениях АН УССР и усиления контроля за их выполнением Бюро Президиума АН УССР постановляет:

1. Принять меры к неуклонному выполнению решения Политбюро ЦК КПУ от 15.IX.70 г.

2. Обязать директоров учреждений АН УССР усилить контроль за выполнением оборонной тематики и при ее выполнении строго руководствоваться распоряжением Президиума АН УССР от 26.XII.67 г. № 1534.

3. Обязать директоров Институтов физики (М.Т. Шпак) и ядерных исследований (М.В. Пасечник) АН УССР до 1 ноября с. г. провести распределение оборонной тематики между институтами и навести порядок в организации выполнения оборонной тематики между институтами и навести порядок в организации выполнения и контроля за оборонной тематикой.

4. Обратит внимание дирекции Институтов проблем литья (В.А. Ефимов), металлофизики (И.Я. Дегтярь) и электродинамики (А.Н. Милях) АН УССР на необходимость более ответственного подхода к организации выполнения заданий директивных органов.

5. Обязать Институты физико-механический (Г.В. Карпенко), физико-технический низких температур (Б.И. Веркин), гидромеханики (Г.В. Логвинович) и электросварки (В.К. Лебедев) АН УССР до конца 1970 года согласовать с заказчиками все работы, порученные директивными органами.

6. Обязать директоров учреждений АН УССР при заполнении тематических карт строго придерживаться сроков выполнения и формулировок работ в соответствии с решениями и постановлениями директивных органов.

7. Указать директорам ремонтно-строительного управления и опытного производства львовских учреждений АН УССР на необходимость более ответственного отношения к выполнению оборонной тематики и распоряжений руководства Президиума АН УССР.

8. Обязать Научно-организационный отдел и Секцию прикладных проблем Президиума АН УССР провести в IV кв. с. г. выборочную проверку хода выполнения оборонной тематики в Институтах АН УССР, обратив особое внимание на работы, завершающиеся в 1970 г.

9. Контроль за выполнением настоящего Постановления возложить на Научно-организационный отдел Президиума АН УССР (В.Т. Черепин).

Президент Академии наук УССР
академик

Б.Е. ПАТОН

И. о. главного ученого секретаря
Президиума АН УССР
доктор технических наук

И.К. ПОХОДНЯ

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 25, спр. 560, арк. 7—9.

№ 3

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР

«Про хід виконання плану будівництва найважливіших об'єктів Академії наук УРСР за 9 місяців 1970 р.»

15 жовтня 1970 р.

Заслухавши і обговоривши доповідь начальника Управління капітального будівництва АН УРСР В.П. Чопівського про виконання плану будівництва за 9 місяців 1970 р. на найважливіших об'єктах Академії наук УРСР, Бюро Президії АН УРСР відмічає, що при загальному виконанні плану капітального будівництва за 9 місяців по галузі «наука» на 87 % і плану будівельно-монтажних робіт на 103 %, виконання загального плану на найважливіших об'єктах АН УРСР становить лише 72 %, плану будівельно-монтажних робіт — 86 %.

Міністерством промислового будівництва УРСР незадовільно здійснюється будівництво лабораторного корпусу рідкісних металів Інституту загальної і неорганічної хімії у м. Одесі, прибудови радіаційного крила Інституту напівпровідників та циклотрону з темгенератором Інституту ядерних досліджень у м. Києві.

Головкиївміськбуд незадовільно здійснює будівництво Кібернетичного центру і лабораторного корпусу механіки полімерів Інституту механіки АН УРСР.

Будівництво цих об'єктів Мінпромбудом УРСР і Головкиївміськбудом не забезпечене необхідною кількістю робочої сили, будівельними матеріалами (товарний бетон, пиломатеріали), столярними виробами.

Важке становище склалося на будівництві прибудови радіаційного крила Інституту напівпровідників у м. Києві і на будівництві лабораторного корпусу рідкісних металів Інституту загальної і неорганічної хімії у м. Одесі. Ці будови не забезпечені робочою силою, не підготовлені і не готуються для виконання робіт в осінньо-зимовий період: корпуси не закриваються, не виконуються роботи на будівництві зовнішніх мереж (тепломережі, водопроводу, каналізації). Таке становище може призвести не тільки до зриву виконання плану 1970 р., а й до зриву закінчення будівництва цих об'єктів у 1971 році.

Головкиївміськбуд не забезпечив робочою силою та залізобетонними конструкціями будівництво лабораторного корпусу механіки полімерів Інституту механіки АН УРСР.

Слід відмітити, що ряд питань замовники вирішують не завжди своєчасно. Так, незважаючи на те, що на будівництві ДКБ з дослідним виробництвом Інституту проблем матеріалознавства план 9 місяців будівельно-монтажних робіт виконано на 100 %, загальний план 9 місяців виконано лише на 64 %. Виконання робіт затримується трестом № 1 у зв'язку з тим, що для пускового об'єкта II кварталу — лабораторного корпусу № 1 кондиціонер КД-40 і кабель 3x185+1x70 п. м. були передані підрядній організації у серпні. Кондиціонер КД-20 та деяка кабельна продукція для пускового об'єкта IV кварталу — лабораторного корпусу № 2 не передані до цього часу.

Значно недовиконано план 9 місяців по монтажу устаткування на будівництві ДКБ з дослідним виробництвом Інституту проблем матеріалознавства, циклотрону з тендегенератором Інституту ядерних досліджень та Кібернетичного центру у м. Києві.

Управління устаткування і комплектації наукових приладів АН УРСР не повністю забезпечило нарядами заявки цих інститутів на 1970 рік. Мають місце випадки безвідповідального ставлення до складання заявок на устаткування та кабельну продукцію для пускових об'єктів. Так, дирекція будівництва Кібернетичного центру (Ф.Г. Піддубний) своєчасно не замовила на 1970 р. необхідну кількість гостродефіцитного кабелю і сантехнічного обладнання, внаслідок чого зривається виконання плану будівельно-монтажних робіт.

Дирекції ряду інститутів та дирекції будівництв несвоєчасно передають підприємним організаціям під монтаж устаткування, що знаходиться у них на складах. Так, дирекція будівництва Кібернетичного центру (Ф.Г. Піддубний) до цього часу не передала будівельним організаціям такого устаткування на 270 тис. крб, на 100 тис. крб не передала під монтаж устаткування дирекція ДКБ з дослідним виробництвом ІПМ АН УРСР (нач. ДКБ В.С. Пугін).

На виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 27 лютого 1970 р. № 120 «Про підсумки виконання Державного плану розвитку народного господарства УРСР за 1969 р. та заходи по забезпеченню виконання плану 1970 року» Президія Академії наук УРСР вжила необхідні заходи до виконання плану капітальних вкладень 1970 р. та введення в дію пускових об'єктів і разом з Укрбудбанком затвердила заходи по здійсненню контролю за розрахунками у капітальному будівництві.

Для забезпечення безумовного виконання плану капітального будівництва та плану введення в дію найважливіших об'єктів Бюро Президії АН УРСР постановляє:

1. Відмітити, що план будівельних робіт за 9 місяців 1970 р. по 6 найважливіших об'єктах з 10, будівництво яких здійснюється відповідно до постанови уряду — не виконано.

2. Доручити нач. УКБ В.П. Чоповському, нач. УУК Ю.В. Владимирову разом з Інститутами-замовниками протягом десяти днів скласти графіки забезпечення найважливіших об'єктів обладнанням, устаткуванням та кабельною продукцією.

3. Зобов'язати УКБ (В.П. Чоповський), директорів відповідних установ АН УРСР разом з будівельними організаціями скласти кінцеві графіки по закінченню пускових об'єктів та забезпеченню виконання плану 1970 р. на перехідних будовах і контролювати хід їх виконання.

4. Зобов'язати УУК (Ю.В. Владимиров) вжити заходів до своєчасного забезпечення найважливіших об'єктів устаткуванням та кабельною продукцією і до 15 листопада ц. р. доповісти керівництву Президії АН УРСР.

5. Управлінню справами, Управлінню капітального будівництва і Управлінню устаткування і комплектації наукових приладів АН УРСР звернути особливу увагу на обладнання пускових об'єктів новими меблями та сучасним устаткуванням.

6. Зобов'язати УУК (Ю.В. Владимиров) разом з дирекціями інститутів та установ АН УРСР, будівництво яких переходить на 1971 р., до 1 грудня перевірити подані замовлення на 1971 р. на устаткування та кабельну продукцію і вжити заходів до передачі їх підприємним організаціям за 45 днів до початку монтажу устаткування.

7. Зобов'язати директорів інститутів та установ АН УРСР до 15 листопада 1970 р. передати підприємним організаціям устаткування, кабельну продукцію, що знаходяться на складах цих інститутів та установ, подавати необхідну допомогу будівельним організаціям, своєчасно вирішувати технічні питання, контролювати і добитися виконання плану на об'єктах.

8. Зобов'язати УКБ (В.П. Чоповський) та УУК (Ю.В. Владимиров) посилити контроль за якістю складання установами АН УРСР заявок на устаткування і матеріали для об'єктів капітального будівництва.

9. Просити Міністерство промислового будівництва УРСР (В.Д. Арекович), та Головкиївмиськбуд (В.І. Огарков) забезпечити виконання плану капітального будівництва на найважливіших об'єктах Академії наук УРСР.

10. Взяти до відома заяву начальника комбінату «Київпромбуд» т. М.Г. Стадника про те, що план будівельно-монтажних робіт, що їх здійснює «Київпромбуд», буде виконаний і пускові об'єкти будуть введені в дію.

11. Доручити нач. УКБ В.П. Чоповському підготувати пропозиції щодо початку вже в 1970 р. будівництва житлових об'єктів для Кібернетичного центру АН УРСР.

12. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на Управління капітального будівництва (В.П. Чоповський) та Науково-організаційний відділ Президії АН УРСР (В.Т. Черепін).

Президент Академії наук УРСР

академік

В. о. головного вченого секретаря

Президії АН УРСР

доктор технічних наук

Б.Є. ПАТОН

І.К. ШПАК

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 25, спр. 560, арк. 10—12.

№ 4

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР до ЦК Компартії України «Про виконання рішень Політбюро ЦК КП України від 15.IX.1970 року про стан виконання оборонної тематики в установах АН УРСР»

20 січня 1971 р.

Президія АН УРСР на засіданні від 15 жовтня 1970 р. розглянула стан виконання оборонної тематики в установах АН УРСР в зв'язку з постановою Політбюро ЦК КП України від 15.IX.1970 року. Відзначаючи певні успіхи в організації та проведенні оборонних робіт в установах АН УРСР, Президія АН УРСР звернула увагу керівників установ на окремі недоліки, що мають місце в деяких інститутах, та намітила конкретні строки їх усунення (постанова Президії АН УРСР № 306 від 15.10.1970 р.).

Розпорядженням від 9.10.70 р. № 1138 Президія АН УРСР зобов'язала Науково-організаційний відділ Президії АН УРСР посилити контроль за виконанням установами АН УРСР робіт з оборонної тематики, систематично спрямовувати роботу інститутів на виконання досліджень у галузі спецтематики, підвищення їх ефективності, скорочення строків розробок.

Науково-організаційний відділ Президії АН УРСР разом з Секцією прикладних проблем при Президії АН УРСР підготували і подали до Держплану УРСР пропозиції про організацію комплексного планування науково-дослідних і конструкторських робіт по спеціальній тематиці в АН УРСР.

Питання, зв'язані з виконанням планів будівництва та забезпеченням строків введення в дію спеціальних лабораторно-виробничих площ, були розглянуті на засіданні Бюро Президії АН УРСР 15 жовтня 1970 року. Бюро Президії АН УРСР відмітило, що Міністерством промислового будівництва УРСР та Головкиївміськбудом незадовільно здійснюється будівництво спецоб'єктів Академії наук УРСР. Об'єкти не забезпечені необхідною кількістю робочої сили, будівельними матеріалами, столярними виробами. З метою забезпечення безумовного виконання плану капітального будівництва та плану введення в дію найважливіших об'єктів Президія Академії наук УРСР вжила ряд заходів для усунення недоліків в організації роботи на спецоб'єктах, зобов'язавши Управління капітального будівництва та Управління устаткування і комплектації наукових приладів АН УРСР разом з будівельними організаціями скласти графіки забезпечення об'єктів обладнанням, устаткуванням та кабельною продукцією, графіки закінчення пускових об'єктів та вжити заходів до їх дотримання (постанова Бюро Президії АН УРСР від 15.10.1970 р.).

Пропозиції по організації матеріально-технічного постачання для наукових робіт АН УРСР будуть подані до Держплану УРСР.

Президія АН УРСР вивчила питання про стан та перспективи розвитку Фізико-технічного інституту АН УРСР і його підпорядкування і провела ряд консультацій з Міністерством середнього машинобудування СРСР, Президією АН СРСР та Держкомітетом по використанню атомної енергії. Було досягнуто домовленість про залишення без змін підпорядкування цього інституту і забезпечення його фінансування по основній діяльності і капітальному будівництву. Детальна інформація з цього питання викладена в окремому листі до ЦК КП України та Ради Міністрів УРСР.

Копії постанов Президії АН УРСР та копія висновку Головпостачу УРСР¹ з вищезазначених питань додаються.

Президент Академії наук УРСР
академік

Б.Є. ПАТОН

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 25, спр. 560, арк. 2—3.

Вступ і документи до друку підготував старший науковий співробітник відділу історії та соціології науки і техніки Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України к. іст. н. О.Г. ЛУГОВСЬКИЙ.

¹ Висновок Головпостачу УРСР відсутній у справі. — прим. укладача.